

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2026.03.094>

УДК 346.91

Валентин ЩЕРБИНА, акад. НАПрН України, д-р юрид. наук, проф.,
Заслужений юрист України, професор кафедри економічного права
та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

 orcid.org/0000-0003-4221-0965

ФОРМИ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Ключові слова: судочинство, форма господарського судочинства, позовне провадження, окреме провадження, провадження у справах про банкрутство (спеціальне провадження).

Досліджено процесуально-правові особливості розгляду господарськими судами справ за клопотаннями органів Антимонопольного комітету України; щодо процедури превентивної реструктуризації; про ліквідацію страховика або кредитної спілки за позовом Національного банку України; про оскарження рішень третейських судів та видання наказу на примусове виконання рішень третейських судів; про видання судового наказу; порядку здійснення господарським судом судового контролю за виконанням судових рішень; відновлення господарським судом втраченого судового провадження та провадження у справах за участю іноземних осіб, а також інших справ, порядок розгляду яких не узгоджується з юридичною природою ні позовного, ні наказного провадження. Обґрунтовано доцільність введення в господарське судочинство нової процесуальної форми — окремого провадження, яке розглядало б зазначені категорії справ, справи з ліквідації кредитної установи, страховика й інших суб'єктів господарювання, якщо така ліквідація не пов'язана з банкрутством, та справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення для суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин. Виокремлено таку форму господарського судочинства, як спеціальне провадження у справах про банкрутство, та запропоновано відповідні зміни до Господарського процесуального кодексу України.

Вступ. За 35 років діяльності господарських (арбітражних) судів України господарське процесуальне законодавство зазнало низки істотних змін, зумовлених як переходом органів державного арбітражу радянських часів до арбітражних (згодом господарських) судів незалежної України, так і змінами в правовому регулюванні господарських відносин, пов'язаними з їх трансформацією, спрямованою на адекватне правове забезпечення функціонування ринкової економіки, та господарських процесуальних відносин у зв'язку з уніфікацією низки процесуальних інститутів адміністративної, господарської та цивільної юрисдикцій.

Ц и т у в а н н я: Щербина В. Форми господарського судочинства. *Економіка та право*. 2026. № 3. С. 94—103. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2026.03.094>

@ Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY 4.0 license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Однак зміни, що торкнулися господарського процесуального законодавства, не завжди встигають за змінами в матеріальному господарському законодавстві, зберігаючи традиційні, певною мірою консервативні форми господарського судочинства, які не завжди відповідають його завданням та меті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У наукових працях з процесуальних галузей права поширеним є застосування терміна «форма», яким розкривають поняття «процесуальна форма»: а) як однієї з основних категорій господарського процесу [1, с. 43]; б) як дистанційної форми ведення процесу [2, с. 41]; в) як форми здійснення правосуддя [3] чи судової влади [4]; г) як форми господарського процесу [5, с. 5]; д) як усної та письмової форми [6, с. 49]; е) як категорії справ [7]; як форма правозахисту [8].

Однак формам господарського судочинства, за винятком кількох публікацій (І. Бутирська, І. Вечірко), достатньої уваги в науці господарського процесуального права не приділено.

Водночас зміни, яких зазнав останніми роками Господарський процесуальний кодекс України (далі ГПК України) [9], щодо розширення кола справ, які належать до юрисдикції господарських судів, дають змогу інакше проаналізувати форми господарського судочинства з тим, щоб оцінити обґрунтованість віднесення процедур розгляду окремих категорій справ господарськими судами до позовного провадження.

Мета статті полягає у з'ясуванні юридичної природи окремих категорій господарських справ та відповідності встановлених законодавством форм господарського судочинства, у порядку яких розглядаються зазначені справи, з метою внесення пропозицій щодо розширення форм господарського судочинства.

Результати дослідження. Не аналізуючи змісту характеристик різних аспектів багатогранної філософської категорії «форма» та її застосування у наведених випадках, розглянемо її з погляду форми господарського судочинства. Згідно з ч. 1 ст. 12 ГПК України господарське судочинство здійснюється у порядку *наказного* і *позовного* провадження (загального або спрощеного).

Стабільність форм господарського судочинства навіть в умовах воєнного стану забезпечується заборонаю скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства (ч. 2 ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [10]).

Зокрема, на виконання зобов'язань, передбачених ст. 256 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони [11], Верховна Рада ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про захист економічної конкуренції та діяльності Антимонопольного комітету України» [12], яким Закон України «Про захист економічної конкуренції» [13] було доповнено ст. 44¹, якою встановлено підстави та порядок призначення і проведення Антимонопольним комітетом України (далі АМК України), його органами, територіальними відділеннями, працівниками територіальних відділень (далі органи АМК України) перевірок суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, права членів комісії з проведення перевірок та оформлення їх результатів. Однак, як зазначено в повідомленні Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського економічно-соціального комітету та комітету регіонів [14 с. 69], деякі положення цього закону все ще потребують подальшого узгодження з *acquis* ЄС.

ГПК України було доповнено досить великою статтею 252¹, якою визначено особливості розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження за клопотаннями АМК України та його територіального відділення. Проте, виходячи зі змісту зазначеної статті, її місце мало б бути не в розділі IV (зрозуміло, що ця технічна помилка підлягає виправленню), в якому йдеться про апеляційне провадження, а в розділі III.

Окремі приписи ст. 252¹ ГПК України викликають сумніви у визначенні порядку провадження за клопотаннями органів АМК України як спрощеного позовного провадження, тим паче, що й законодавець у ч. 1 ст. 252, вказуючи на особливості спрощеного позовного провадження, виокремлює випадки, передбачені ст. 252¹. Так, згідно з ч. 4 ст. 252¹ суд розглядає клопотання в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи за наявними у справі матеріалами. За клопотанням АМК України, його територіального відділення або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з викликом представників АМК України та його територіального відділення. Водночас виклику представни-

ків об'єкта перевірки не передбачено, що в позовному провадженні було б очевидним свідченням порушення принципів рівності перед законом і судом та змагальності сторін.

Загалом аналізування змісту ст. 252¹ ГПК України свідчить, що попри її назву, норми хоч і передбачають спрощену процедуру розгляду справ за клопотаннями органів АМК України, але де-факто мають мало спільного з нормами, які регулюють спрощене позовне провадження, починаючи від документа, з яким органи АМК України звертаються до суду (клопотання про надання дозволу на проведення перевірки), і закінчуючи видом судового рішення (ухвала про задоволення клопотання чи відмову в задоволенні клопотання).

Доповнення Законом України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» [16] Кодексу України з процедур банкрутства (далі КУзПБ) [15] книгою третьою «Превентивна реструктуризація», якою врегульовано процедури превентивної реструктуризації і, зокрема, розгляд господарським судом справ про затвердження плану превентивної реструктуризації (замість плану санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство), змушує по-новому оцінити зазначені процедури щодо їх відповідності формам господарського судочинства, передбаченим ст. 12 ГПК України.

Згідно з ч. 1 ст. 1 КУзПБ превентивна реструктуризація — це система організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів, спрямованих на недопущення або запобігання неплатоспроможності боржника, що можуть охоплювати зміну складу, умов або структури активів та зобов'язань боржника, а також будь-які необхідні операційні зміни чи комбінацію цих елементів, які здійснюються за планом превентивної реструктуризації.

З наведеного визначення очевидно є різниця між планом превентивної реструктуризації, який затверджує господарський суд, і господарським спором як предметом позовного провадження.

Наприклад, жодною мірою не пов'язаними з позовним чи наказним провадженням видаються такі процесуальні дії господарського суду, що

вчиняються ним у процедурі превентивної реструктуризації відповідно до положень КУзПБ: призначення судом (ч. 1 ст. 33²) та відсторонення (ч. 10 ст. 33²) адміністратора превентивної реструктуризації; встановлення розміру винагороди адміністратора (ч. 9 ст. 33²); надання згоди боржнику на залучення проміжного фінансування від третіх осіб (ст. 33⁹); розгляд плану превентивної реструктуризації судом (ст. 33²¹) та його затвердження (ст. 33²²) тощо. Ці та інші подібні дії суду, на наш погляд, можна кваліфікувати більше як дії управлінського характеру, а не здійснення правосуддя.

Частина 1 ст. 12 ГПК України серед переліку справ, що належать до юрисдикції господарських судів, передбачає інші справи, процедуру розгляду яких лише умовно можна кваліфікувати як позовне провадження. Йдеться, зокрема, про справи про оскарження рішень третейських судів та видання наказу на примусове виконання рішень третейських судів (п. 11 ст. 12); справи за заявами про видання судового наказу, якщо заявником та боржником є юридична особа або фізична особа-підприємець (п. 16 ст. 12).

Виокремивши норми щодо провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та видання наказів на примусове виконання рішень третейських судів у розділ VII за межами позовного провадження, ГПК України узаконує (ч. 5 ст. 349), що справа розглядається господарським судом за правилами, встановленими для розгляду справи судом першої інстанції у порядку спрощеного позовного провадження, з особливостями, визначеними цим розділом.

Щодо розгляду господарським судом питання видання наказу на примусове виконання рішення третейського суду (гл. 2 розд. VII ГПК України), то форма судочинства кодексом взагалі не визначена.

Певними процесуальними особливостями характеризуються також здійснення господарським судом судового контролю за виконанням судових рішень (розд. VI ГПК України), порядок відновлення господарським судом втраченого судового провадження (розд. VIII ГПК України) та провадження у справах за участю іноземних осіб (розд. IX ГПК України) — процедури, які ніяк не пов'язані зі спорами про право, тому не можуть бути предметом ні позовного, ні наказного провадження.

Отже, особливістю розглянутих і подібних до них категорій справ є відсутність спору про пра-

во, що, безумовно, позначається як на їхній юридичній природі, так і процедурі їх розгляду, яка, утім, не врахована в чинному ГПК України.

Видається, що ці справи також могли б розглядатися в порядку окремого провадження як виокремленої, самостійної форми господарського судочинства.

Запровадження в господарське судочинство форми окремого провадження дасть змогу реалізувати такі його переваги перед позовним провадженням, зумовлені особливостями розгляду справ: можливість розгляду справ одноосібно суддею, особливий суб'єктний склад учасників судового процесу, скорочену в часі й кількості процесуальних дій суду процедуру розгляду справи, відсутність змагальності сторін та особливості процесу доказування, що в сукупності можна розглядати як прояв принципу процесуальної економії.

Близькі за юридичною природою до зазначених справ також справи про ліквідацію страховика або кредитної спілки за позовом Національного банку України відповідно до ст. 110 Цивільного кодексу України (далі ЦК України), віднесені до юрисдикції господарських судів Законом України «Про кредитні спілки» [17]. Йдеться, зокрема, про ліквідацію кредитної спілки у разі ухвалення Регулятором рішення про відкликання ліцензії кредитної спілки з підстав, не пов'язаних з платоспроможністю кредитної спілки (ч. 1 ст. 59 Закону України «Про кредитні спілки»), та про ліквідацію страховика у разі ухвалення Регулятором рішення про застосування до страховика заходу впливу у вигляді відкликання ліцензії страховика з підстав, не пов'язаних з віднесенням страховика до категорії неплатоспроможних (ч. 1 ст. 66 Закону України «Про страхування» [18]).

Правом звертатися до господарського суду з позовами щодо ліквідації певних суб'єктів господарювання з підстав, визначених законом, наділені також Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Проте є запитання, чи можна визнати такі звернення реалізацією права на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання?

На нашу думку, відповідь має бути негативною, а справи за такими зверненнями (оскільки вони не стосуються спору про право, називати їх позовами немає підстав) мають розглядатися

в порядку не позовного, а окремого провадження (якщо не йдеться про провадження у справі про банкрутство).

Ще однією категорією справ, які могли б розглядатися в порядку окремого провадження у разі віднесення їх до юрисдикції господарських судів, є справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення для суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин.

Так, ще 2007 р. Президія Вищого господарського суду України дала рекомендації «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» [19], в п. 3 яких, зокрема, зазначила, що господарським судам підвідомчі також справи про визнання фактів, що мають для суб'єктів господарювання юридичне значення. І хоча за чинним на той час ГПК України такі справи не входили до переліку справ, підвідомчих господарським судам, зазначені рекомендації свідчать про актуальність потреби в розгляді зазначеної категорії справ господарськими судами.

Як встановлено ч. 1 ст. 1 Арбітражного процесуального кодексу України (далі АПК України) [20], підприємства, установи, організації, зокрема колгоспи, індивідуальні, спільні підприємства, міжнародні об'єднання організацій України та інших держав, а також інші юридичні особи, незалежно від форм власності майна та організаційних форм, мають право звертатися до арбітражного суду згідно з встановленою для нього підвідомчістю господарських спорів за захистом своїх *порушених або оспорюваних прав* і охоронюваних законом інтересів (курсив наш. — Авт.).

Частина 1 ст. 15 ЦК України від 16.01.2003 № 435-IV [21] розширила перелік цивільних прав, право на захист яких має особа, додавши до порушених або оспорюваних прав також невизнані права, проте лише в ГПК України (ч. 2 ст. 4) в редакції Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII невизнані права також стали об'єктом захисту в господарському суді.

Попри істотне розширення повноважень господарського суду в зв'язку з такими змінами, ГПК України не зазнав жодних змін, які б стосувалися, зокрема, визначення переліку фактів, що мають юридичне значення для суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин, справи щодо встановлення яких розглядає господарський суд, а також форми судочинства, в якій розглядаються зазначені справи.

Видається, що в порядку окремого провадження господарський суд міг би розглядати справи щодо встановлення таких фактів: а) володіння і користування суб'єктом господарювання чи фізичною особою-підприємцем нерухомим майном на праві власності; б) державної реєстрації юридичної особи, фізичної особи-підприємця чи громадського формування в певному місці та певний час (особливо встановлення таких фактів важливе в умовах воєнного стану); в) належності правовстановлювального документа у сфері господарської діяльності суб'єкта господарювання чи фізичній особі-підприємцю у разі невідповідності найменування суб'єкта господарювання чи прізвища, імені, по-батькові (у разі наявності) фізичної особи-підприємця, зазначених у правовстановлювальному документі, найменуванню суб'єкта господарювання, зазначеному в його установчому документі, чи прізвищі, імені, по-батькові (у разі наявності) фізичної особи-підприємця, зазначеним у його паспорті чи іншому документі, що його замінює.

Встановлення в ст. 315 Цивільного процесуального кодексу України [22] невичерпного переліку фактів, які мають юридичне значення, розширило перелік та кількість справ у зв'язку з повномасштабним російським вторгненням [23], що свідчить про ефективність застосування цієї форми цивільного судочинства і слугує додатковим аргументом для використання окремого провадження в господарському судочинстві з метою створення умов для здійснення суб'єктами господарювання-юридичними особами та фізичними особами-підприємцями належних їм прав.

Істотні відмінності від позовного провадження має також провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність).

Як встановлено у ч. 6 ст. 12 ГПК України, господарські суди розглядають справи про банкрутство (неплатоспроможність) у порядку, передбаченому цим Кодексом для позовного провадження, з урахуванням особливостей, встановлених КУзПБ.

Відповідно до ч. 1 ст. 7 КУзПБ господарський суд за правилами, передбаченими ГПК України, розглядає спори, стороною в яких є боржник, але з урахуванням особливостей, визначених цією статтею. Зокрема, ч. 2 ст. 7 КУзПБ містить перелік таких спорів, який значно ширший і конкретизований за перелік справ, зазначених у п. 8 ч. 1 ст. 20 ГПК України, що засвідчує

необхідність узгодження його з переліком справ відповідно до ч. 2 ст. 7 КУзПБ.

Особливості провадження у справах про банкрутство, зокрема у справах, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства, та у справах про неплатоспроможність фізичних осіб дали підстави виділити ще одну самостійну форму господарського судочинства, через особливий (змішаний) характер якої її не можна визнавати ні позовним, ні окремим провадженням.

Так, досить переконливим, з першого погляду, видається визначення І. Вечірком провадження у справі про банкрутство як однієї з форм судового провадження у господарському судочинстві, за правилами якого розглядаються справи про банкрутство (неплатоспроможність) [24, с. 169]. Проте позиція автора щодо формування складної процесуальної конструкції провадження у справі про банкрутство, яка передбачає застосування як спеціальних правил, так і правил позовного провадження [25, с. 35—37], робить визначення цього провадження саме як чинної форми господарського судочинства досить сумнівним.

Дещо інакше кваліфікує провадження у справах про банкрутство І. Бутирська, вважаючи його *самостійним, особливим видом провадження* у господарському судочинстві (курсив наш. — Авт.). Такого висновку вона дійшла на основі виокремлення характерних ознак провадження у справах про банкрутство: 1) дуалістичний характер правового регулювання — нормами ГПК України та КУзПБ; 2) активна роль господарського суду в справі про банкрутство; 3) особливий суб'єктний склад; 4) концентрація у межах справи про банкрутство всіх спорів, стороною в яких є боржник; 5) застосування під час розгляду справи про банкрутство особливих матеріальних і процесуальних норм [26, с. 30—31].

Проте відповіді на питання, у який спосіб провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) як форма чи вид господарського судочинства узгоджується з формами судочинства, встановленими ч. 1 ст. 12 ГПК України (і чи узгоджується взагалі), чи йдеться про інтеграцію вже відомих господарському процесуальному законодавству форм судочинства, у дослідженнях І. Вечірка та І. Бутирської ми не знайшли.

Принагідно зазначимо, що в ч. 2 ст. 4¹ АПК України [27] «Форми арбітражного процесу» якраз йшлося, що арбітражні суди розглядають

справи про банкрутство в порядку провадження, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про банкрутство», що вже тоді слугувало підтвердженням різниці між позовним провадженням, про яке йшлося в ч. 1 зазначеної статті, і провадженням у справах про банкрутство.

Нова редакція ГПК України з огляду на уніфікацію норм адміністративного, господарського та цивільного судочинства, очевидно, передбачила лише дві форми господарського судочинства, хоч і закріпила в ч. 6 ст. 12 ГПК України положення щодо особливостей розгляду справ про банкрутство (неплатоспроможність).

На нашу думку, у разі виділення провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) як особливої (специфічної) форми господарського судочинства його можна було б назвати *спеціальним провадженням*, особливість якого полягає у змішаному характері: в порядку окремого провадження мають застосовуватися судові процедури банкрутства, визначені ст. 6 КУзПБ, а за правилами позовного провадження в межах справи про банкрутство (неплатоспроможність) мають розглядатися позовні заяви у спорах, стороною в яких є боржник.

Висновки. Віднесення справ за клопотаннями органів АМК України, справ щодо процедури превентивної реструктуризації, справ про ліквідацію страховика або кредитної спілки за позовом Національного банку України, справ про оскарження рішень третейських судів та про видання наказу на примусове виконання рішень третейських судів, справ за заявами про видання судового наказу, якщо заявником та боржником є юридична особа або фізична особа-підприємець, порядку здійснення господарським судом судового контролю за виконанням судових рішень, порядку відновлення господарським судом втраченого судового провадження та провадження у справах за участю іноземних осіб до юрисдикції господарських судів як органів, покликаних здійснювати правосуддя, хоч і не суперечить припису ч. 3 ст. 124 Конституції України, згідно з яким у передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи, проте порядок їх розгляду не узгоджується, на наш погляд, з юридичною природою ні позовного, ні наказного провадження з властивими їх інститутами учасниками судового процесу, стадіями позовного провадження, доказами і доказуванням, апеляційного та касаційного проваджень тощо.

З огляду на це вважаємо, що є всі підстави, щоб виділити як самостійну форму господарського судочинства *окреме провадження*, за правилами якого могли б розглядатися зазначені справи, а також справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення для суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин. Пропонуємо доповнити ГПК України розділом III¹ «Окреме провадження», включивши до нього окремими главами норми щодо порядку розгляду наведених вище справ.

У разі запровадження в чинне законодавство передбаченої ст. 880 проекту Цивільного кодексу України судової неустойки (астрента), справи щодо встановлення астрента для спонукання до виконання рішень господарського суду також могли б розглядатися в порядку окремого провадження. Вважаємо, що в такому самому порядку могли б розглядатися і справи про тлумачення змісту правочину (умов договору).

З урахуванням істотних відмінностей провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) від власне позовного провадження вважаємо за доцільне виділити провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) як особливу (специфічну) форму господарського судочинства та назвати його *спеціальним провадженням*, особливість якого полягає у змішаному характері: в порядку окремого провадження мають застосовуватися судові процедури банкрутства, визначені ст. 6 КУзПБ, а за правилами спрощеного позовного провадження в межах справи про банкрутство (неплатоспроможність) мають розглядатися позовні заяви у спорах, стороною в яких є боржник.

На підставі викладеного пропонуємо ч. 1 ст. 12 ГПК України доповнити такими пунктами: «3) окремого провадження; 4) провадження у справах про банкрутство (спеціального провадження)». Реалізація цієї пропозиції не має на меті подальшої уніфікації цих форм з формами цивільного судочинства, натомість вона допоможе, на нашу думку, подолати правову невизначеність конструкції «за правилами спрощеного позовного провадження з урахуванням особливостей...», що вживається в ГПК України, чи у разі відсутності в кодексі зазначення форми судочинства, в порядку якого воно здійснюється.

З філософського погляду категорій зміст і форма, у взаємозв'язку яких визначальною стороною є зміст, а форма — способом існування і

вираження змісту, цілком логічним видається закріплення в господарському процесуальному законодавстві відповідності форми госпо-

дарського судочинства змісту, елементи якого в їх єдності є складовими справи, що розглядається господарським судом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Резнікова В.В. До питання про поняття господарського процесу. *Економіка та право*. 2015. № 2. С. 38—44. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2015.02.038>
2. Перунова О.М. Процесуальна форма цивільного судочинства під час воєнного стану. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 4. С. 35—41.
3. Сеник С.В. Цивільне судочинство як форма здійснення правосуддя у цивільних справах. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2021. Вип. 4. С. 80—90. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.14>
4. Ковалів М.В., Єсімов С.С. Адміністративне судочинство як форма здійснення судової влади. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. 2017. № 18. С. 31—35. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3104> (дата звернення: 05.06.2026).
5. Мелех Л.В. Господарський процес України: підручник. Львів: Львів. держ. ун-т внут. справ, 2021. 316 с.
6. Куйбіда А.А. Форми адміністративного судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 73. Ч. 2. С. 43—50. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.38>
7. Мирось К.В. Форми господарського судочинства та місце в них справ про оспорування рішень міжнародного комерційного арбітражу. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 10 (16). С. 382—389. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-10\(16\)-382-389](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-10(16)-382-389)
8. Лученко Д.В. Скарга як процесуальна форма правозахисту в адміністративно-правових відносинах. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 1 (16). С. 285—294. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2014_1_32 (дата звернення: 05.06.2026).
9. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 05.06.2026).
10. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19?find=1&text=суд#w1_14 (дата звернення: 05.06.2026).
11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 05.06.2026).
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про захист економічної конкуренції та діяльності Антимонопольного комітету України: Закон України від 09.08.2023 № 3295-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3295-20#n8> (дата звернення: 05.06.2026).
13. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 05.06.2026).
14. Commission Staff Working Document. Ukraine 2024. Report Accompanying the document. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. 2024 Communication on EU enlargement policy. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en (дата звернення: 05.06.2026).
15. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 05.06.2026).
16. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації: Закон України від 19.09.2024 № 3985-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#n105> (дата звернення: 05.06.2026).
17. Про кредитні спілки: Закон України від 14.07.2023 № 3254-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#n1383> (дата звернення: 05.07.2026).
18. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 05.06.2026).
19. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: рекомендації Президії Вишого господарського суду України від 27.06.2007 № 04-5/120 (втратили чинність на підставі постанови Вишого господарського суду від 24.10.2011 № 10). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va120600-07#Text> (дата звернення: 05.06.2026).

20. Арбітражний процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/ed19911106#Text> (дата звернення: 05.06.2026).
21. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n6943> (дата звернення: 05.06.2026).
22. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n8370> (дата звернення: 05.06.2026).
23. Огляд судової практики розгляду цивільних справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, під час дії воєнного стану (коментований). *Верховний Суд*. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KCS_fakt_voen_stan.pdf (дата звернення: 05.06.2026).
24. Вечірко І.О. Проблеми узгодження процесуальних норм Кодексу України з процедур банкрутства та Господарського процесуального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 166—169. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/39>
25. Вечірко І. Щодо особливостей визначення змісту судового провадження у справах про банкрутство. *Треті наукові читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. В.В. Поединок, А.С. Головачової*. Київ: Ліра-К, 2024. С. 34—37.
26. Бутирська І. Проведення у справах про банкрутство як особливий вид провадження у господарському судочинстві. *Право України*. 2021. № 4. С. 23—32. <https://doi.org/10.33498/loiu-2021-04-023>
27. Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України: Закон України від 13.05.1997 № 251/97-ВР. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251/97-вр/ed20020702#Text> (дата звернення: 05.06.2026).

Дата надходження: 09.06.2026

Дата прийняття до друку: 25.06.2026

Дата публікації: 28.09.2026

REFERENCES

1. Ryznikova V.V. Do pytannya pro ponyattya hospodarskoho protsesu. *Ekonomika ta pravo*. 2015. No. 2. P. 38-44. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2015.02.038> [in Ukrainian].
2. Perunova O.M. Protseualna forma tsyvilnoho sudochynstva pid chas voyennoho stanu. *Aktualni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi*. 2022. No. 4. P. 35-41 [in Ukrainian].
3. Senyk S.V. Tsyvilne sudochynstvo yak forma zdiysnennya pravosuddya u tsyvilnykh spravakh. *Elektronne naukovye vydannya "Analitychno-porivnyalne pravoznavstvo"*. 2021. Iss. 4. P. 80-90. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.14> [in Ukrainian].
4. Kovaliv M.V., Yesimov S.S. Administratyvne sudochynstvo yak forma zdiysnennya sudovoyi vladly. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu i prava*. 2017. No. 18. P. 31-35. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3104> [in Ukrainian].
5. Melekh L.V. Hospodarsky protses Ukrayiny: pidruchnyk. Lviv: Lviv. derzh. un-t vnut. sprav, 2021. 316 p. [in Ukrainian].
6. Kuybida A.A. Formy administratyvnogo sudochynstva. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya "Pravo"*. 2022. Iss. 73. Ch. 2. P. 43-50. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.38> [in Ukrainian].
7. Myros K.V. Formy hospodarskoho sudochynstva ta mistse v nykh sprav pro osporyuvannya rishen mizhnarodnoho komertsynnoho arbitrazhu. *Aktualni pytannya u suchasniy nautsi*. 2023. No. 10 (16). P. 382-389. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-10\(16\)-382-389](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-10(16)-382-389) [in Ukrainian].
8. Luchenko D.V. Skarha yak protseualna forma pravozakhystu v administratyvno-pravovykh vidnosynakh. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho"*. 2014. No. 1 (16). P. 285-294. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2014_1_32 [in Ukrainian].
9. Hospodarsky protseualnyy kodeks Ukrayiny vid 06.11.1991 No. 1798-XII. *Ofitsiyniy vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> [in Ukrainian].
10. Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu: Zakon Ukrayiny vid 12.05.2015 No. 389-VIII. *Ofitsiyniy vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19?find=1&text=sud#w1_14 [in Ukrainian].
11. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeyskym Soyuzom, Yevropeyskym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimi derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony vid 27.06.2014. *Ofitsiyniy vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].
12. Pro vnesennya zmin do deyaknykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vdoskonalennya zakonodavstva pro zakhyt ekonomichnoyi konkurentsii ta diyalnosti Antymonopolnoho komitetu Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 09.08.2023 No. 3295-IX. *Ofitsiyniy vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3295-20#n8> [in Ukrainian].
13. Pro zakhyt ekonomichnoyi konkurentsii: Zakon Ukrayiny vid 11.01.2001 No. 2210-III. *Ofitsiyniy vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> [in Ukrainian].

14. Commission Staff Working Document. Ukraine 2024. Report Accompanying the document. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. 2024 Communication on EU enlargement policy. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en
15. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva vid 18.10.2018 No. 2597-VIII. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> [in Ukrainian].
16. Pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrainy z protsedur bankrutstva ta deyakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo implementatsiyi Dyrektyvy Yevropeyskoho parlamentu ta Rady Yevropeyskoho Soyuzu 2019/1023 ta zaprovadzhennya protsedur preventyvnoyi restrukturyzatsiyi: Zakon Ukrainy vid 19.09.2024 No. 3985-IX. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#n105> [in Ukrainian].
17. Pro kredytni spilky: Zakon Ukrainy vid 14.07.2023 No. 3254-IX. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#n1383> [in Ukrainian].
18. Pro strakhuvannya: Zakon Ukrainy vid 18.11.2021 No. 1909-IX. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> [in Ukrainian].
19. Pro deyaki pytannya pidvidomchosti i pidsudnosti sprav hospodarskym sudam: rekomendatsiyi Prezydiyi Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 27.06.2007 No. 04-5/120 (vtratyly chynnist na pidstavi postanovy Vyshchoho hospodarskoho sudu vid 24.10.2011 No. 10). *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va120600-07#Text> [in Ukrainian].
20. Arbitrazhnyy protsesualnyy kodeks Ukrainy vid 06.11.1991 No. 1798-XII. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/ed199111106#Text> [in Ukrainian].
21. Tsyvilnyy kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 No. 435-IV. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n6943> [in Ukrainian].
22. Tsyvilnyy protsesualnyy kodeks Ukrainy vid 18.03.2004 No. 1618-IV. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n8370> [in Ukrainian].
23. Ohlyad sudovoyi praktyky rozhlyadu tsyvilnykh sprav pro vstanovlennya faktiv, shcho mayut yurydychne znachennya, pid chas diyi voyennoho stanu (komentovanyy). *Verkhovnyy Sud*. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KCS_fakt_voen_stan.pdf [in Ukrainian].
24. Vechirko I.O. Problemy uzgodzhennya protsesualnykh norm Kodeksu Ukrainy z protsedur bankrutstva ta Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. 2024. No. 2. P. 166-169. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/39> [in Ukrainian].
25. Vechirko I. Shchodo osoblyvostei vyznachennia zmistu sudovoho provadzhennia u spravakh pro bankrutstvo. *Treti naukovi chytannia pamiati profesora Pronskoi Hratielly Vasylivny: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 12 kvit. 2024 r.) / za zah. red. V.V. Poiedynok, A.S. Holovachovoi*. Kyiv: Lira-K, 2024. P. 34-37 [in Ukrainian].
26. Butyrska I. Provadzhennya u spravakh pro bankrutstvo yak osoblyvy vyid provadzhennya u hospodarskomu sudochynstvi. *Pravo Ukrainy*. 2021. No. 4. P. 23-32. <https://doi.org/10.33498/louu-2021-04-023> [in Ukrainian].
27. Pro vnesennya zmin do Arbitrazhnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.05.1997 No. 251/97-VR. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251/97-vr/ed20020702#Text> [in Ukrainian].

Date of receipt: 09.06.2026

Date of acceptance for publication: 25.06.2026

Date of publication: 28.09.2026

Valentyn SHCHERBYNA,
Academician of the National Academy of Law Sciences of Ukraine,
Dr. Sci. (Law), Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
Professor of the Department of Economic Law
and Economic Justice Educational and Scientific Institute of Law
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4221-0965

FORMS OF COMMERCIAL JUDICIAL PROCEEDINGS

The article analyzes the procedural and legal features of the consideration by commercial courts of cases upon petitions of the bodies of the Antimonopoly Committee of Ukraine, cases regarding the preventive restructuring procedure, cases on the liquidation of an insurer or credit union upon the claim of the National Bank of Ukraine, cases on appealing against decisions of arbitration courts and on issuing an order for the compulsory execution of decisions of arbitration courts; cases on applications for the issuance of a court order, if the applicant and the debtor are a legal entity or an individual entrepreneurs; the procedure for exercising judicial control over the execution of court decisions by a commercial court; the procedure for the restoration by a commercial court of lost court proceedings, and proceedings in cases involving foreign persons, as well as other cases, the procedure for consideration of which does not comply with the legal nature of either claim or injunction proceedings. In this regard, the conclusion is substantiated regarding the expediency of introducing a new procedural form into commercial proceedings — separate proceedings, in the procedure of which the specified categories of cases could be considered. In the order of separate proceedings, it is also advisable to consider cases on the liquidation of a credit institution, insurer, and other business entities in cases established by law, unless such liquidation is related to bankruptcy, and cases on the establishment of facts that have legal significance for business entities and other participants in economic relations. Special attention is paid to the characteristics of proceedings in bankruptcy cases (insolvency), which are carried out in the order provided for by the Commercial Procedural Code of Ukraine, taking into account the features established by the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures. Based on the mixed nature of these proceedings, it is proposed to distinguish such a form of commercial proceedings as special proceedings (bankruptcy proceedings), for which appropriate amendments should be made to the Commercial Procedural Code of Ukraine.

Keywords: form of commercial proceedings, claim proceedings, separate proceedings, proceedings in bankruptcy cases (special proceedings).